

Μάικλ Οντάατζε

Εχοντας έρθει στην Ελλάδα με αφορμή τη μετάφραση του τελευταίου μυθιστορημάτος του, ο συγγραφέας του «Αγγλου ασθενούς» μιλάει στο «Βιβλιοδρόμιο» για τις πολυπολιτισμικές του καταβολές, την αξία της οπτικής γωνίας των μυθιστορηματικών παιδιών, το Προσφυγικό στον 21ο αιώνα

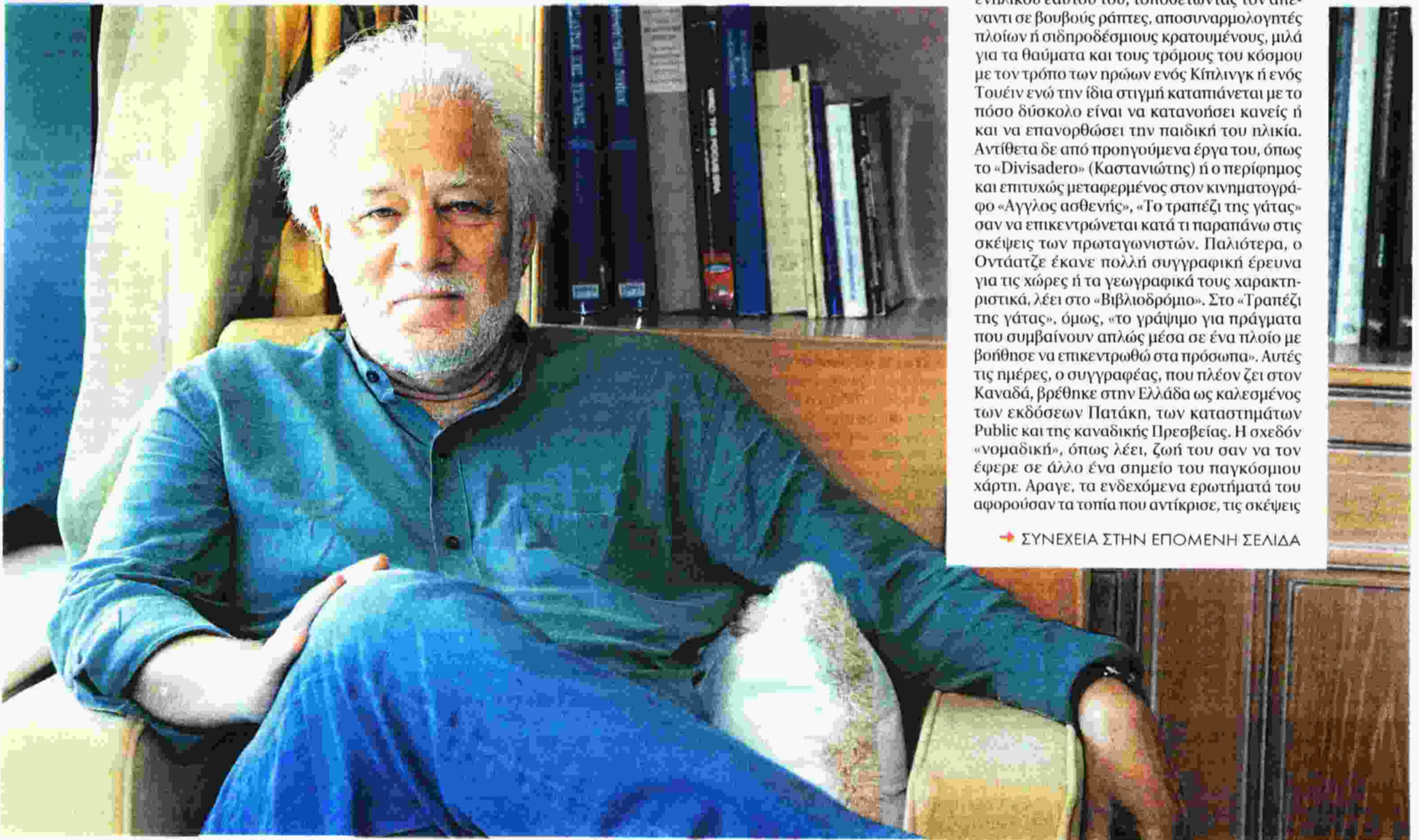
«Το να ανακαλύπτεις το παρελθόν είναι απόλαυση»

ΓΡΑΦΕΙ Ο
ΝΙΚΟΛΑΑΣ ΖΩΗΣ

Γεννήθηκε στο Κολόμπο της Σρι Λάνκα το 1943. Σε ηλικία 11 ετών, λίγο αφότου χώρισαν οι γονείς του, μπήκε ολομόναχος σε ένα υπερωκεάνιο, διέσχισε τον Ινδικό Ωκεανό, άφησε πίσω του τον Αραβικό Κόλπο και την Ερυθρά Θάλασσα και έπειτα από ένα πέρασμα στη Μεσόγειο μέσω της Διώρυγας του Σουέζ, με τα πολλά, αποβιβάστηκε σε μια προβλήτα της Αγγλίας όπου τον περίμενε η μητέρα του. Το ενδιαφέρον, βέβαια, δεν είναι μόνο ότι ο Μάικλ Οντάατζε ενσωμάτωσε κάτι τέτοια αυτοβιογραφικά στο τελευταίο του μυθιστόρημα, παραδίδοντας μια ιστορία ενηλικίωσης που ίσως ρίχνει φως και στη δική του. Ούτε ότι «Το τραπέζι της γάτας», τιλοφορημένο από τη χειρότερη θέση του πλοίου που καταλαμβάνουν ο μυθιστορηματικός πρωταγωνιστής και η ετερόκλητη συντροφιά του, συνιστά εν πολλοίς μια θαλασινή περιπέτεια σαν εκείνες τις γοητευτικές του Κόνραντ ή του Στίβενσον. Είναι κι ότι ο Οντάατζε, παρότι χρησιμοποιεί σαν ήρωα ένα παιδί, ονόματι επίσης Μάικλ, τελικά, αφηγούμενος τα καιώματα, τις ανακαλύψεις και τους φόβους του υπό το πρίσμα του ενήλικου εαυτού του, τοποθετώντας τον απέναντι σε βουβούς ράπτες, αποσυναρμολογητές πλοίων ή σιδηροδρόμιους κρατούμενους, μιλά για τα θαύματα και τους τρόπους του κόσμου με τον τρόπο των πρώων ενός Κίπλινγκ ή ενός Τουέιν ενώ την ίδια στιγμή καταπνέεται με το πόσο δύσκολο είναι να κατανοήσει κανείς ή και να επανορθώσει την παιδική του ηλικία. Αντίθετα δε από προηγούμενα έργα του, όπως το «Divisadero» (Καστανιώτης) ή ο περίφημος και επιτυχώς μεταφερμένος στον κινηματογράφο «Αγγλος ασθενής», «Το τραπέζι της γάτας» σαν να επικεντρώνεται κατά τι παραπάνω στις σκέψεις των πρωταγωνιστών. Παλιότερα, ο Οντάατζε έκανε πολλή συγγραφική έρευνα για τις χώρες ή τα γεωγραφικά τους χαρακτηριστικά, λέει στο «Βιβλιοδρόμιο». Στο «Τραπέζι της γάτας», όμως, «το γράψιμο για πράγματα που συμβαίνουν απλώς μέσα σε ένα πλοίο με βοήθησε να επικεντρωθώ στα πρόσωπα». Αυτές τις ημέρες, ο συγγραφέας, που πλέον ζει στον Καναδά, βρέθηκε στην Ελλάδα ως καλεσμένος των εκδόσεων Πατάκη, των καταστημάτων Public και της канаδικής Πρεσβείας. Η σχεδόν «νομαδική», όπως λέει, ζωή του σαν να τον έφερε σε άλλο ένα σημείο του παγκόσμιου χάρτη. Αραγε, τα ενδεχόμενα ερωτήματά του αφορούσαν τα τοπία που αντίκρισε, τις σκέψεις

➔ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

Μάικλ Οντάατζε

«Το να ανακαλύπτεις το παρελθόν είναι απόλαυση»

→ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

των ανθρώπων που συνάντησε ή κάτι άλλο;

Εχετε συγγραφικές απορίες για τα μέρη που επισκέπτεστε; Αναζητείτε λ.χ. τις ιστορίες που αγαπούν οι ντόπιοι, εκείνες με τις οποίες έχουν μεγαλώσει;

Δεν είναι εύκολο λόγω χρόνου. Όσα σχετικά γνωρίζω για την Ελλάδα έχουν να κάνουν με την «παραδοσιακή» λογοτεχνία της, που ήταν πολύ σημαντική για την εκπαίδευσή μου. Όχι μόνο το αρχαίο θέατρο, αλλά και τα φιλοσοφικά έργα ή τα ομηρικά έπη. Ο Τρωικός Πόλεμος ήταν μία από τις πρώτες ιστορίες που άκουσα. Ενώ από τα πρώτα μου ποιήματα, για τον Τρωικό Πόλεμο ήταν.

Ποιες είναι οι πρώτες γραπτές ή προφορικές ιστορίες της χώρας σας που σας επηρέασαν;

Της Σρι Λάνκα; Δεν ήταν ακριβώς μυθικές εκείνες οι ιστορίες. Περισσότερο είχαν να κάνουν με στίπια και οικογένειες. Τις άκουγα την ώρα του δείπνου και μιλούσαν για τοπικά ζητήματα, για το ποιος κώρισε με ποιον ή τι απέγινε το άλογο του τάδε. Αρχισα να μαθαίνω να γράφω, ακούγοντας πώς μιλούσαν οι άνθρωποι, πώς έλεγαν ψέματα για να υπερασπίσουν τον εαυτό τους απέναντι σε κατηγορίες.

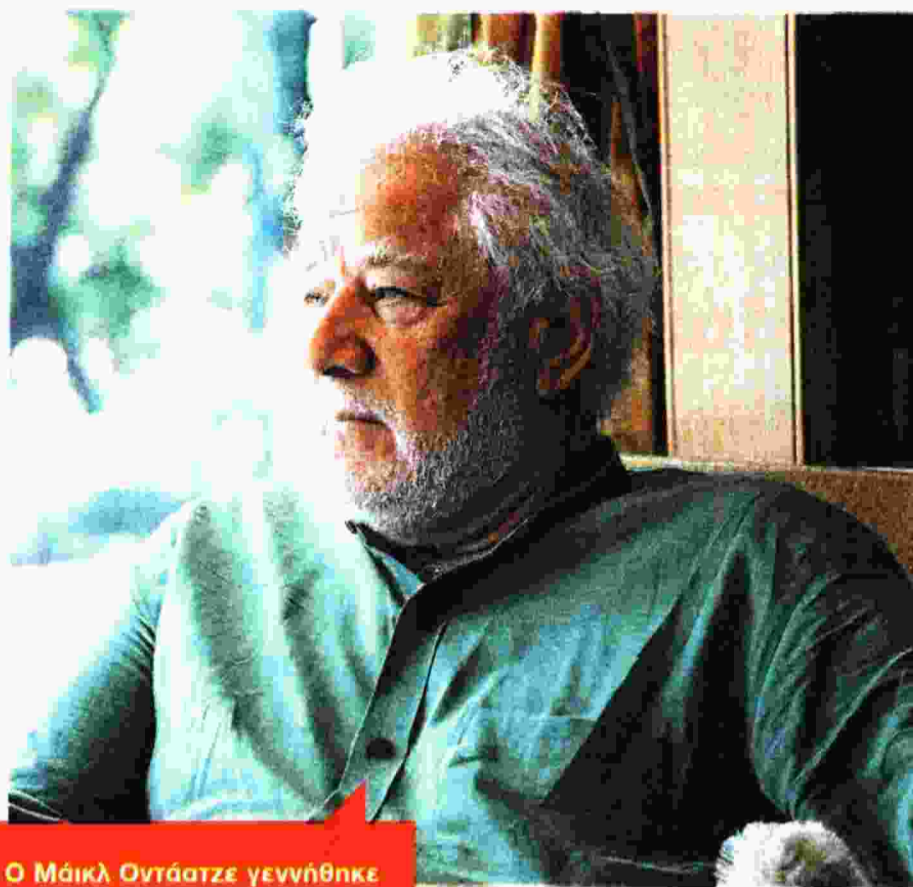
Προέρχεστε από ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον. Είναι κρίσιμο προσόν για έναν συγγραφέα; Η φαντασία του γυμνάζεται ακόμα και σε ένα δωμάτιο;

Η ανάμεικτη καλλιέργειά μου δεν οφείλεται μόνο στην καταγωγή, αλλά και στην παραμονή μου σε χώρες όπως η Σρι Λάνκα, η Αγγλία, ο Καναδάς. Αισθάνομαι λίγο σαν νομάς κι έχω μάθει πολλά, από διαφορετικούς πολιτισμούς. Αισθάνομαι τυχερός για αυτό. Και ταυτόχρονα δεν μπορώ να ανήκω στην παράδοση ενός Φόκνερ, μιας Μάνρο ή ενός Μάρκες, που γράφουν κυρίως για έναν τόπο.

Στο «Τραπεζί της γάτας» υπάρχει μια επισήμανση που υπογραμμίζει τον μυθολογικό χαρακτήρα του. Είναι δύσκολο ωστόσο να μην αναρωτηθεί κανείς για την επιλογή να γράψετε μια ιστορία τόσο όμοια με τη δική σας.

Νομίζω ότι η πραγματική ιστορία είναι απλώς σαν εκείνες τις ωραίες που λες σε ένα πάρτι. Σαν ένα ενδιαφέρον περιστατικό: στα έντεκά μου χρόνια, ταξίδεψα μόνος στην Αγγλία κ.λπ., κ.λπ. Όταν βέβαια την άκουσαν τα παιδιά μου, τους φάνηκε καταρχήν τρομακτική κι έπειτα συναρπαστική. Σκέφτηκα λοιπόν πώς θα ήταν αν έγραφα ένα βιβλίο. Ωστόσο, δεν θυμόμουν καν πώς ήταν το πλοίο. Και τελικά, ούτε ένας από τους χαρακτήρες δεν αντιστοιχεί σε κάποιον αληθινό. Εκτός ίσως από τον αφηγητή, παρόλο που και για εκείνον, για τον παιδικό μου εαυτό, δεν θυμάμαι τα πάντα. Πρόκειται λοιπόν για μια ιστορία ταυτόχρονα αληθινή και επινόημένη.

Μεγάλο μέρος της αφήγησης γίνεται από την οπτική ενός παιδιού. Κάποτε υπήρχαν

Ο Μάικλ Οντάατζε γεννήθηκε στο Κολόμπο της Σρι Λάνκα το 1943. Το μυθιστόρημά του «Ο Άγγλος ασθενής» (Καστανιώτης) κέρδισε το 1992 το βραβείο Booker, ενώ η κινηματογραφική μεταφορά του από τον Αντονι Μινγκέλα κέρδισε το 1996 εννέα βραβεία Οσκαρ

αρκετά τέτοια βιβλία – του Κίπλινγκ, του Τουέιν κ.ά. Σκεφτήκατε ποτέ ότι η λογοτεχνία πρέπει να ξαναδώσει φωνή στον περιπετειώδη κόσμο των παιδιών;

Αυτό που με ενδιαφέρει στην οπτική παιδιού είναι ότι αντιλαμβάνεται το ένα μισό του κόσμου των μεγάλων, αγνοώντας το άλλο μισό. Με ενδιέφερε το μείγμα κάποιου που μπορεί να καταλάβει την κακία και την καλοσύνη ενός ανθρώπου, του διαφεύγει όμως η μεταξύ τους σχέση. Έτσι, για κάποια πράγματα μπορεί να μιλήσει, και την ίδια στιγμή κάποια άλλα να παραλείψουν αινιγματικά, ανεπαίσθητα.

Ο Μάικλ, ο Κάσιους κι ο Ραμαντίν έρχονται αντιμέτωποι με μια πινακοθήκη εντυπωσιακών χαρακτήρων. Ειδικά ο Μάικλ συνειδητοποιεί ότι οι ζωές τους μπορούν έτσι να πλουτίσουν με «ενδιαφέροντες αγνώστους». Είναι αυτή η μεγαλύτερη περιπέτεια από όλες;

Για μένα αυτή είναι. Δεν χρειάζεται οπωσδήποτε να ταξιδέψεις σε όλο τον κόσμο για να γνωρίσεις την περιπέτεια. Μπορείς απλώς να συναντήσεις μερικούς τρομερά ενδιαφέροντες ανθρώπους. Σημασία έχει το πώς τους συναντάς, τι μαθαίνεις από εκείνους, τι επιτρέπει να σου δώσουν.

Πάλι, ο Μάικλ αντιλαμβάνεται ότι «καμιά φορά χρειάζεται μια ολόκληρη ζωή για να αποκαλύψουν μερικά γεγονότα τη ζημιά που προκάλεσαν». Δεν είμαι βέβαιος ωστόσο αν βρίσκει αυτήν τη συνειδητοποίηση αποκαρδιωτική ή απελευθερωτική.

Είναι πάντα απελευθερωτικό να ξεδιαλύνεις το παρελθόν. Στη ζωή δεν γινόμαστε σοφότεροι με γραμμικό, χρονολογικό, τρόπο. Δεν προσθέτουμε απαραίτητα κάτι καινούργιο στη σοφία μας μέρα με τη μέρα. Μπορεί στα δεκαεπτά σου να συμβεί κάτι πολύ σημαντικό και να το

αντιληφθείς χρόνια αργότερα. Ειδικά για έναν συγγραφέα, το να ανακαλύπτει το παρελθόν είναι απόλαυση. Σαν μια αρχαιολογική έρευνα που φέρνει αποτελέσματα, έστω και αργά.

Οι ποιητικές σας συλλογές είναι περισσότερες από τα μυθιστορήματά σας. Αλληλοσυμπληρώνονται οι δύο τέχνες ή συγκρούονται;

Αρχισα ως ποιητής. Ήταν η μεγαλύτερη λογοτεχνική επιρροή μου – ακόμα είναι. Οι αρχές της ποίησης με ορίζουν και ως συγγραφέα. Τα μυθιστορήματα μπορούν να μιλήσουν για τα πάντα, ενώ οι ποιητές είναι πιο υπαινετικοί. Σου δίνουν ένα 70% και τοποθετώντας τις λέξεις σαν σε κολάζ, αντιπαραβάλλοντας τις εικόνες, σου επιτρέπουν να ανασκιρτήσεις, να κάνεις άλματα.

Ο κινηματογράφος; Είναι καλή πηγή αφηγηματικών ιδεών για έναν συγγραφέα;

Όχι ακριβώς. Είναι μια σπουδαία, αλλά ενίοτε περιορισμένη μορφή τέχνης. Μπορεί να σε ξεγελάσει, να σε κάνει να πιστέψεις ότι βλέπεις κάτι βαθυστόχαστο. Επίσης, ο σκηνοθέτης έχει στη διάθεσή του δύο ώρες, επομένως ο ρυθμός του είναι γρηγορότερος. Είναι πιο δυναμικός και αισθησιακός ο κινηματογράφος. Ενα κοντινό πλάνο μπορεί να χρειάζεται δέκα σελίδες για να αποτυπωθεί με λέξεις. Στο βιβλίο οι κανόνες είναι πολύ διαφορετικοί. Βασίζεσαι στη φωνή, η φωνή είναι τα πάντα. Θέλει πολλή προσοχή το πότε θα αλλάξει τόνο, πότε θα εκπλήξει. Πολλά κακά βιβλία οφείλονται σε λανθασμένες επιρροές από τον κινηματογράφο.

Αισθανθήκατε ποτέ άβολα μετά την επιτυχία του κινηματογραφικού «Άγγλος ασθενούς»;

Άβολα; Όχι. Συμπάθησα τους ανθρώπους που έκαναν την ταινία και συνεργαστήκαμε πολύ καλά μαζί. Όσα άλλαξαν στο βιβλίο, άλλαξαν γιατί επρόκειτο για σινεμά. Κι έτσι μου δόθηκε η δυνατότητα να γίνω συγγραφέας πλήρους απασχόλησης.

Εχετε γράψει και ένα βιβλίο για τον Λέο-ναντ Κοέν.

Ήμουν 19 χρονών, ήταν μια ακαδημαϊκή υποχρέωση. Μου άρεσε πολύ πάντως ο Κοέν. Ήταν ένα δώρο στη μουσική το γεγονός ότι ένας ποιητής έγινε τραγουδοποιός κι ότι ως τραγουδοποιός έγινε καλύτερος από ό,τι ήταν ως ποιητής.

Περί σάτιρας

«Το «Charlie Hebdo» είναι ένα ρατσιστικό περιοδικό»

Να υποθέσουμε, από τις πολυπολιτισμικές σας καταβολές, ότι το Προσφυγικό σας ενδιαφέρει ιδιαίτερα;

Με ενδιαφέρει, ναι. Δεν έχω να πω πολλά για το ζήτημα στην Ελλάδα, διεθνώς όμως είναι το γεγονός της εποχής μας. Όπως ήταν και στη δεκαετία του '30 ή του '40. Είναι απίστευτος ο πρωτισμός των ανθρώπων που έρχονται σε μια χώρα, μαθαίνουν τη γλώσσα της, εργάζονται 24 ώρες το 24ωρο και δημιουργούν έναν μικρό πολιτισμό. Το Προσφυγικό ήταν ένα από τα σπουδαιότερα ζητήματα του 20ού αιώνα, ενώ φαίνεται πως ισχύει το ίδιο και για τον 21ο. Είναι βέβαια περίπλοκο θέμα και με τρομακτικές παραμέτρους. Το ερώτημα είναι αν το υπολογίζουμε, αν αναγνωρίζουμε τη σημασία του.

Πώς το χειρίζεται ο Καναδάς; Ο πρωθυπουργός του, Τζάστιν Τριντό, θεωρείται πολύ φιλελεύθερος.

Είναι. Ο προηγούμενος, ο Στίβεν Χάρπερ, ήταν φρικτός. Ήταν ένα παιδί των τραπεζών και δεν είχε κανένα ενδιαφέρον για τους μετανάστες. Κάτι σαν τους αμερικανούς Ρεπουμπλικανούς.

Συμμερίζετε τον φόβο ότι τα προσφυγικά ρεύματα μεταφέρουν και τρομοκράτες;

Πάντα μπορεί να κρύβονται κάπου οι τρομοκράτες. Όχι όμως ότι είναι και ο κεντρικός κανόνας του ζητήματος.

Michael Ondaatje
ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙ ΤΗΣ ΓΑΤΑΣ

Μτφ. Κατερίνα Σχινά
Εκδ. Πατάκη, 2017,
σελ. 372
Τιμή: 16,60 ευρώ

Φέρει κάποια ευθύνη η Δύση στην αύξηση των τρομοκρατικών κτυπημάτων; Πριν από δύο χρόνια, μαζί με πέντε ομοτέχνους σας, είχατε αρνηθεί να παραβρεθείτε σε ένα γκαλά του Αμερικανικού Κέντρου PEN, επειδή θα τιμούσε με το Βραβείο του Θάρρους της Ελευθερίας της Εκφρασης, το γαλλικό, σατιρικό περιοδικό «Charlie Hebdo».

Ήταν περίπλοκο θέμα.

Όσα συνέβησαν στο «Charlie Hebdo» ήταν φρικτά – όλοι οι συγγραφείς που διαμαρτυρηθήκαμε τότε, το είχαμε τονίσει. Το παράπονό μας ήταν ότι θα βραβεύονταν ένα ρατσιστικό περιοδικό. Καμιά φορά το PEN γίνεται πολύ πολιτικό στις επιλογές του. Θα προτιμούσα να βραβεύσει κάποιον σαν την Τσέλι Μάνινγκ. Όχι ένα περιοδικό που προσβύει πράγματα που δεν πιστεύω.

Και το δικαίωμα να σατιρίζουμε, να περιπαίζουμε πρόσωπα και καταστάσεις; Το δικαίωμα υφίσταται, αλλά δεν θα έδινα βραβείο σε κάποιον επειδή περιπαίζει πρόσωπα και καταστάσεις. Θα ήθελα να δίνονται βραβεία σε όσους αποκαλύπτουν την αλήθεια διακινδυνεύοντας τη ζωή τους. Τόσοι ήρωες υπάρχουν που το προσπαθούν. Τους προτιμώ από όσους κάνουν πλάκα με τους Τούρκους λ.χ. ή με οποιουσδήποτε άλλους.